

DIN ISTORIA UNOR LUCRĂRI LEXICOGRAFICE - după 50 de ani -

FLORICA DIMITRESCU
Universitatea din București

Am întâlnit, relativ de curând, în nr. 28, din iulie 2011, al *Revistei* 22, la p. 14, în cronică cinematografică a lui Angelo Mitchievici, următoarea frază: „Pentru cine îți amintește de romancierul Cinghiz Aitmatov, titlul noului volum semnat de Vladimir Tismeneanu și Mircea Mihailescu, *O tranziție mai lungă decât veacul* (Editura Curtea Veche, București, 2011, 765 pag.), îți va suna cunoscut” A. Mitchievici se referea, cu evidență, la titlul romanului lui Aitmatov, *O zi mai lungă decât veacul*, calchiat de autorii români. A. Mitchievici a pus astfel degetul, în același timp, pe o problemă atât de culturală cât și de limbică: într-adevăr, nu de puține ori titlurile unor cărți (sau titlurile unor filme sau ale unor evenimente memorabile etc.) devin surse de inspirație pentru alte titluri sau pot deveni chiar un fel de sloganuri în care se substituie câte un termen cu altul. Să ne gândim de câte ori am citit sau auzit titluri celebre precum *În căutarea timpului pierdut* (M. Proust) sau *Cronica unei morți anulate* (Gabriel García Márquez) parafrazate, de obicei prin înlocuirea cu alte substantive a termenilor *timp* sau *moarte*. Uneori se întâmplă și termenul „cheie” să fie o cifră, de exemplu în *După 20 de ani* (Dumas tatăl) sau în *100 de ani de singurătate* (G. G. Márquez), înlocuit cu alte cifre, în funcție de aluziile sau interesul altor autori. Și cu aceasta ajungem la subtitlul articolului de față, unde apare cifra 50. Această cifră reprezintă numărul de ani de când au apărut sau au fost inițiate o serie de lucrări cu caracter lexicografic. Uneori, după cum vom vedea mai departe, poate să intervină, însă, și un multiplu al cifrei 50. Trebuie spus de la bun început că în rândurile care urmează va fi vorba despre experiența personală a autoarei articolului de față, experiență începută acum o jumătate de secol¹, după cum reiese din rândurile următoare.

Astfel, prima lucrare în discuție este *Tetraevanghelul* lui Coresi tipărit în anul 1561, pe care l-am editat după 400 de ani (Dimitrescu 1963). Ediția, la care am lucrat la secția de manuscrise a Academiei Române din anul 1949 (cu o întrerupere de trei ani în care mi-am dat examenele și am preparat și apoi susținut teza de doctorat) a fost predată la tipar în anul 1958, dar nu a apărut în 1961, cum era programat, ci în anul 1963; întârzierea fiind explicată de editură prin greutățile întâmpinate în tipografie: am folosit metoda transliterării, în care au fost utilizate o serie de semne chirilice care au dat bătăie de cap tipografilor din epocă, cu toate diligențele depuse de mine împreună cu avizata redactoare de carte, regretata Ecaterina Ionașcu... Fiind vorba de ediția textului lui Coresi, se poate pune întrebarea care este

¹ Unele elemente din acest text se regăsesc în articolul „La persoana I singular”, recent apărut în *Omagiul* dedicat academicianului Marius Sala (*De ce am devenit lingvist? Omagiu academicianului Marius Sala*, ed.: Emanuela Timotin, Ștefan Colceriu, București, Editura Enciclopedică Gold, 2012, p. 88-114).

legătura cu lexicografia. Aceasta rezidă în *Indicele* textului, care cuprinde fiecare cuvânt din *Tetraevanghel* prezent în toate formele cuprinse în text și cu toate ocurențele sale. Astfel, acest *Indice* (chiar dacă nu am fost, în acea vreme, conștient de aceasta), a devenit punctul inițial, un fel de preambul, al unui *Dicționar al limbii române din secolul al XVI-lea* (DLR XVI). De asemenea, trebuie menționat că într-o serie de texte din sec. al XVI-lea editate, cronologic, după *Tetraevanghel*, indicele respective s-au lucrat conform aceluiași tipic, de exemplu pentru *Palia de la Orștie* sau pentru *Psaltirea* lui Coresi, contribuind astfel, mai târziu, la elaborarea *Dicționarului* mai sus menționat.

De altfel, ideea unui *Dicționar al limbii române din secolul al XVI-lea* mi-a încolțit încă din anii 1958-59. Atunci, fiind în Polonia – cu singura bursă din viaa mea, obținută datorită maestrului meu Al. Rosetti – am rămas impresionat când am avut ocazia să intru în „laboratorul” lingviților care redactau *Slownik Staropolski, Dicționarul limbii polone vechi*. În anii 1956-1958 tocmai se elaboraseră mai multe fascicule din acest dicționar dintre care ultima, a unsprezecea, se sfârșea cu termenul *gdyz*. Revenit la București, am publicat imediat, în *Studii și cercetări lingvistice*¹, o recenzie relativ amănunțită a acestui excelent dicționar, în care, la sfârșit, scriam: „Remarcabilă realizare a *Dicționarului limbii polone vechi* poate constitui și la noi în țară un îndemn și un exemplu pentru alcătuirea aceluiași mult așteptat *Dicționar al limbii române vechi*”. Menționez acolo despre un „mult așteptat *Dicționar al limbii române vechi*” deoarece despre o astfel de lucrare necesară se pronunțaseră, cu câțiva ani mai înainte, mai mulți lingviști români, printre care M. Zdrenghea², Al. Rosetti³, J. Byck⁴. În ceea ce mă privește, nu am încetat să atrag atenția asupra nevoii imperioase a acestui dicționar și în anii următori, de exemplu în publicațiile ca *Analele Universității București*, *Studii și cercetări lingvistice* și în *Cahiers de lexicologie*⁵; de asemenea, am prezentat un proiect al acestui dicționar în cadrul colocviului ținut la Florența, între 3-5 mai 1971 la *Tavola rotonda sui grandi lessici storici* (Dimitrescu 1971: 75-82). După nenorocitul eveniment din 1975 al distrugerii manuscrisului cu DLR XVI, despre care voi relata mai jos, am continuat să scriu despre acesta, de exemplu, în articolul „Importanța Dicționarului limbii române din sec. al XVI-lea” publicat în *Analele Congresului de lingvistică și filologie romanică* (Dimitrescu 1983: 95-98).

Decizia de a trece la aplicarea ideii de a redacta *Dicționarul limbii române din sec. al XVI-lea* s-a cristalizat la începutul anilor '60, când profesorul Al. Rosetti a început elaborarea unui vast *Tratat de istorie a limbii române* la care, la vol. al IV-lea, consacrat secolului al XVI-lea, m-a numit redactor-adjunct. Cu această ocazie a reieșit clar că materialul factual pentru sec. al XVI-lea nu este suficient pentru a aduce ceva în plus în raport cu lucrările similare precedente. Adevărul este că frecventarea textelor din sec. al XVI-lea demonstrează că terenul lexical al acestuia a fost încă prea puțin explorat. Astfel, „lipsurile” de tot felul rezultă limpede încă din „*Raportul către Comisiunea Dicționarului*” publicat la începutul tomului I, partea I, A-B, din DA. Chiar Sextil Pușcariu, care a condus redactarea sa de la bun început, m'rturisește:

¹ *Studii și cercetări lingvistice*, X, 1959, nr. 1, p. 144.

² În *Limba română*, nr. 3, 1954, p. 72-73.

³ În *Limba română*, nr. 4, 1954, p. 63.

⁴ În *Limba română*, nr. 1, 1957, p. 18 și tot în LR, nr. 1, 1959, p. 19.

⁵ Mai precis, am publicat în *Analele Universității din București*, XI, nr. 25, 1962, p. 372, în *Studii și cercetări lingvistice*, XVII, 1966, nr. 3, p. 351-353, în *Cahiers de lexicologie*, 19, 1971, II, p. 111-116 și tot în *Studii și cercetări lingvistice*, nr. 3, 1971, p. 293-296.

„Sunt multe scrieri vechi de cea mai mare importanță care au rămas necercetate. Ca să nu mai pomenim de altele, voi numi aici numai *Palia de la Orștie*, *Pravila de la Govora* și *Noul Testament de la Băgrad*... Manuscrise n-au fost extrase de loc, iar din publicațiile de documente vechi... a fost ales *Uricariul*, o lucrare cu multe greșeli” (DA: p. X).

De subliniat că nici măcar textele de limbă veche luate în considerare nu au fost exploatate integral; astfel s-a constatat că în DA numărul cuvintelor vechi să nu fie prea mare: „Ceva mai puțin în primitori ... am fost făcând de cuvintele vechi ne mai întrebuițate astăzi” (DA: p. XVII). În privința transcrierii textelor în caractere chirilice trebuie afirmat că, optându-se pentru „interpretare” s-a ajuns ușor la „subiectivism”... În seria nouă a DLR-ului, începând din 1965, deci cam de când s-a început efectiv lucrul la DLR XVI, s-a lărgit lista surselor din limba veche, dar și aici au rămas absente unele texte importante, dintre care, de exemplu, textele scrise cu caractere latine, precum *Cartea de cântece 1570-1573* sau *Tatăl nostru* din 1593. La fel, lipsesc texte extrem de importante, precum *Evangheliarul slavo-român de la Sibiu* sau *Manuscrisul popii Bratul (1559-1560)*, editate mai târziu (primul în 1971, al doilea în 2005). Concluzia a fost că materialul lexicografic cunoscut în acel moment era absolut insuficient pentru a pune pe picioare, dar pe baze înnoite, *Tratatul* și, de aceea, am propus conducerei Academiei Române elaborarea DLR XVI; solicitarea, însoțită de argumente solide și de propunerea unui colectiv de lucru a fost aprobată relativ repede prin grija profesorului Al. Rosetti. Pentru edificare, în sensul celor sus înute în sprijinul punerii în practică a acestei idei, sunt simbolice câteva cuvinte scrise de profesorul I. Iordan, rezultate în urma vizitei în 1966, la Nancy, unde ființa *Centrul de cercetare pentru un tezaur al limbii franceze*:

„Vizitând această adevărată uzină lingvistică ... [unde se prelucrau cca. 250.000.000 de fișe!] mă gândesc cu melancolie la cele câteva milioane de fișe pe care le folosim noi... la elaborarea *Dicționarului limbii române*, și el, în comparație cu altele de până acum, tot un... tezaur.” (Iordan 1967: 456)¹

Rezolvarea acestei situații nu putea fi, atunci, decât redactarea unui dicționar complet al secolului al XVI-lea, continuat, apoi, cu dicționare consacrate, pe rând, secolelor următoare. Dar acest deziderat nu s-a îndeplinit nici până astăzi, după mai bine de 50 de ani. N-a fost să fie...

În calitate de redactor responsabil al dicționarului dedicat limbii secolului al XVI-lea am stabilit concepția ce a stat la baza redactării acestuia și am elaborat normele de redactare a dicționarului. Evident, am căutat de acord asupra colectivului de lingviști familiarizați cu limba secolului al XVI-lea care urma să-l concretizeze. S-au preconizat, în linii mari, următoarele tipuri specifice prin care noul dicționar se deosebea de operele lexicografice precedente:

1) Corpusul care sta la baza DLR XVI urma să cuprindă totalitatea textelor – manuscrise și tiprite – cunoscute în acel moment istoric ca aparținând secolului al XVI-lea;

2) Urma să se consemneze totalitatea ocurențelor lexicale și se clasificau tipurile și variantele lor;

3) Se stabileau primele atestări și anul respectiv era notat la început, după cuvântul-titlu și după indicarea categoriei gramaticale. De observat că „planul” – din care face parte și acest punct – a fost publicat în articolul „DLR XVI”, în *Contribuții*, pp. 17-25, urmat de prezentarea câtorva extrase din *Macheta dicționarului în loc. cit.* pp. 26-29. La ora actuală este de menționat că a apărut, relativ de curând, de la începutul secolului prezent, noua ediție a

¹ Iorgu Iordan a publicat studiul la care ne-am referit în *Studii și cercetări lingvistice*, XVIII, nr. 4.

TRDW 3 în care – spre cinstea inițiatorului său, profesorul Paul Miron, ca și a colaboratorilor săi din România – imediat după cuvântul-titlu este indicat, în paranteză, prima înregistrare în texte a termenului respectiv. O mrturisire despre interesul deosebit al lui Paul Miron pentru descoperirea primelor datări reiese dintr-o scrisoare din 1981 adresată prietenei și kolegei noastre Stela Toma, în care Paul Miron vorbește despre „goana [sa] polițienească” după „primele atestări” (Toma 2009: p. 225) S-a realizat astfel, un mare progres! Un ultim pas în aceeași privință apare în DELR I, dar am fost descumpăniți de hotărârea luată de a „nu se menționa sursele” (DELR I: XXI), în absența cîrora regretăm că, de exemplu, indicațiile din DÎLR nu totdeauna sunt luate în considerare, fiind mîncate și prezentate vreo justificare. Sperăm că, în favoarea înțeleptei și eficiente a dicționarului, în volumele următoare să se revină asupra acestei decizii și să se noteze exact sursele.

4) Se înregistrează seriile paradigmatic complete (numai pe baza atestărilor scrise) ale cuvintelor.

În plus, tot ca elemente inovatoare, DLR XVI urma să aibă trei anexe:

a) prima trebuia să cuprindă cuvintele din DLR XVI dispuse în ordinea rangului frecvenței;

b) în a doua urma să fie înregistrate toate numele de locuri și de persoane cuprinse în textele excerptate;

c) în ultima urma să se ordoneze toate cuvintele în ordine inversă;

După cum se poate remarca, era vorba de a se alcătui o primă fază a nucleelor unor dicționare de frecvență antroponastice ale limbii române. Cea de a treia anexă urma să devină un prim dicționar invers al limbii române pentru faza ei veche.

Se poate ușor înțelege că, astfel conceput, DLR XVI ar fi putut oferi o amplă panoramă reală lexicului din sec. al XVI-lea, aceasta constituindu-se într-o „treaptă” – în sensul arghezian al termenului – în alcătuirea *Dicționarului tezaur al limbii române*. Totodată, acest DLR XVI putea servi drept bază de comparație cu dicționarele celorlalte limbi romanice care au asemenea opere lexicografice dedicate aspectului cel mai vechi al limbii lor. În acest fel s-ar fi putut soluționa unele probleme de lingvistică romanică condiționate de investigarea faptelor din român, unica reprezentantă a României orientale; fiind mîncată și limba românească, fiind cel de al patrulea picior al mesei romanice – cum caracteriza Alf Lombard, limba română – această *masă riscă să rămână chioapă*. La cei 50 de ani de la lansarea acestui proiect, situația nu s-a schimbat fundamental în ceea ce privește cunoașterea mai adâncă a limbii secolului al XVI-lea, deoarece frecventarea textelor din sec. al XVI-lea demonstrează că terenul lexical al acestuia este încă prea puțin explorat. Este adevărat că, între timp, au mai fost scoase la iveală sau au mai fost studiate o serie de scrieri românești vechi și au apărut unele lucrări care, măcar parțial, au făcut lumină în unele aspecte ale limbii române vechi. Dar un dicționar al românei din secolul al XVI-lea ar fi putut rezolva, în general, mult mai multe probleme...

Ceea ce ar mîncă din acest proiect este, însă, extrem de puțin, și anume, în primul rând, un concis articol – „Dicționarul limbii române din secolul al XVI-lea” (Dimitrescu 1973: 17-25) – în care ar trebui organizat materialul lexical al sec. al XVI-lea și care este concepția generală a acestui DLR XVI, publicat după ce lucrul efectiv la DLR XVI era într-o fază înaintată; de fapt a fost publicat cu puțin înaintea ca incendiul amintit să zădărnicească definitiv căldura dicționarului pe care 14 oameni începuseră să ridice în interesul unei mai bune înțelegeri a limbii române vechi și, în subsidiar, dar nu mai puțin important, pentru posibilitatea ca româna să ajungă la același numitor comun, alături de celelalte surori romanice. În al doilea rând, s-a mai preluat un extras din *Macheta* DLR XVI (Dimitrescu 1973: 26-29) care atestă că acest dicționar, în 1973, era aproape de finalizare și că nu mai era mult până la a vedea lumina tiparului. Dar, din păcate, lucrul la DLR XVI a încetat în 1975, dar nu „faute

de combattants”, ci datorit unui incendiu izbucnit într-o noapte de februarie, la etajul I al sediului Academiei Române din Calea Victoriei 125 (unde erau depuse toate fișele aranjate alfabetic după cuvintele-titlu, gata de a fi prezentate la Editura Academiei, pe acea vreme aflat chiar în curtea Academiei Române, într-o clădire de mult demolată între timp) care a distrus toată munca depusă până atunci. Este aproape incredibil, dar atunci nu s-a schițat nici măcar gestul de a se întreprinde o anchetă, cum am cerut, și cum, cu siguranță s-ar fi făcut dacă ar fi ars un simplu chioșc de ziare sau o gheretă de vânzare a pâinii. Întregul nostru colectiv de lucru ar fi dorit să reia *da capo* întreaga muncă, dar cererile mele repetate de reluare a activității noastre lexicografice ca și toate eforturile de a mă adresa forurilor competente, în primul rând conducerii Academiei Române care stipendiasă lucrarea, dar și altor foruri și edituri, s-au izbit de zidul unui NU unanim; nimeni nu a mai mișcat un deget și, cu toate promisiunile, unele chiar ceva mai recente, nu putem timida că și cine va duce mai departe această operă lexicografică atât de necesară oricărei limbi civilizate.

Dacă ne reîntoarcem la *Macheta* amintită, trebuie precizat că în aceasta figurează numai un mic grup de cuvinte (*arhisinagog, iaspie, meni, menit, mâine, obicni*), toate lucrate conform normelor autoimpuse, preconizate în articolul citat *supra* consacrat prezentei concepției asupra lucrului la DLR XVI.

Pentru a încheia periplul nostru lexicografic dedicat limbii române vechi din secolul al XVI-lea, trebuie amintit că am realizat, cu ajutorul unui mic colectiv de colegi, un *Indice lexical paralel* inclus, în 1973, în *Contribuții...* (Dimitrescu 1973); aici, între paginile 121 și 245, acest secol de bază este reprezentat prin nouă texte, este adevărat dintre cele mai importante, dar nu suficiente pentru a oglindi lexicul întregului secol. Este, într-un fel, un „schelet” al unui DLR XVI odată ce nu figurează în *Indice* decât puține, neîndestulătoare date despre fiecare cuvânt, și anume: cuvântul-titlu, categoria gramaticală, numărul de ocurențe în fiecare text și, uneori, când termenul respectiv este necunoscut astăzi, sensul său. Uneori apar indicații semantice și la termenii cunoscuți, dar cu înțelesuri diferite, îndeobște, rare, în secolul al XVI-lea. Este clar că avantajul de a avea dintr-odată, în fața „oglinzii” cuvântului în nouă texte sau de a putea urmări, de exemplu, sinonimele fiecăruia este contracarat de imposibilitatea de a avea alte date pe care DLR XVI le putea furniza, după cum reiese din aceeași *Macheta* prezentată succint mai sus. În plus, din *Indicele* discutat reiese că erau termenii *hapax legomenon*, evident, cu condiția să se urmărească dacă nu mai sunt înregistrate în secolele următoare.

În paralel cu cercetarea lexicului textelor din secolul al XVI-lea am trecut la cealaltă extremitate, la secolele al XX-lea și al XXI-lea, examinând noua configurație lexicală proprie ultimilor 50 de ani. Într-adevăr, de la începutul deceniului al aptelea al secolului de-abia trecut m-am interesat intens de inovațiile prezente în mod special în presă. De ce mi-am fixat ca obiect de cercetare al lexicului exclusiv presa? Mai întâi, pe scurt, pentru că presa este, într-un fel, cea mai apropiată și, deci, cea mai accesibilă marilor mase și, în plus, pentru că aceasta, vehiculând o serie de cuvinte noi are posibilitatea de a le impune cu mai mare rapiditate decât operele beletristice, tiințifice etc., mai greu aflate la îndemâna celor mulți. Un alt motiv, de data aceasta, personal, care m-a determinat să mă adresez presei este că cititul presei zilnice sau săptămânale a fost totdeauna ceva natural pentru mine și pot afirma că relațiile mele cu „presa” sunt foarte vechi: am învățat „literale”, înainte de a intra în clasa I primară din ziarul *Universul* – care zilnic se găsea în casa noastră – al cărui titlu, scris cu litere mari, foarte tare înnegrite, îmi răsună și acum în fața ochilor. În școala primară prinții mi-au făcut abonament la revistele de pe atunci pentru copii – *Universul copiilor* și *Dimineața copiilor* – și tuca teptam că pe un mare cadou să le primesc la sfârșit de săptămână, când apăsător. Acolo m-am întâlnit pentru prima oară cu numele lui Nea Nae (Nicolae Batzaria,

scriitor aromân, disp rut în închisorile comuniste). Ceva mai târziu, din cauză că mama citea revista *Mariana*, o r sfoiam și eu și îmi amintesc de unele „sfaturi” de croitorie, de tricotaje sau de gospodărie pe care le aplic până azi. În timpul liceului am avut abonament la un periodic de popularizare intitulat, cred, *Ziarul celor doi toriilor și al tinerilor*, un singur an, chiar la *Revista matematică* pentru că, deși nu aveam nici un fel de gen matematic, în clasa a V-a o tânără suplinoare a profesoarei noastre bolnave, ne-a făcut să ne schimbăm optica în raport cu această disciplină. Mai citeam, când și când, *Revista Fundațiilor*, la care era abonat un unchi; aceasta, când m-am căsătorit, mi-a dăruit întreaga sa colecție. După intrarea în Facultatea de Litere, m-am axat pe revistele cu specific literar și cultural (*Gazeta literară*, devenită *România literară*, *Contemporanul*, *Via a românească*, *Lucașul*) sau lingvistic (*Bulletin linguistique*, *Cum vorbim*, *Limba română*, *Revue de linguistique roumaine*, *Dacoromania*, *Studii și cercetări lingvistice*). Al treilea motiv, sperăm că în cele, este că, luându-mi numai pe umerii mei această obligație de a cerceta termenii noi – dificil de dus la capăt chiar și pornind de la un singur stil al limbii, cel al presei – cum m-a fost putut încumeta să am în vedere, timp de 50 de ani toate celelalte stiluri? Aici este absolut sigur că ar fi fost nevoie de un colectiv nu numai avizat, dar și foarte larg. Sperăm că, în viitor, acest proiect se va putea îndeplini, prin cercetarea, în paralel, în mai multe direcții, a diverselor stiluri și, apoi, prin juxtapunerea tuturor se poate ajunge la un mare dicționar de termeni receni!

În continuare, trebuie precizat că începerea lucrului la un alt dicționar – este vorba de *Dicționarul de cuvinte recente* (DCR) – datează de la începutul anilor '60 ai secolului trecut, deci tot în urmă cu 50 de ani. Cum atunci, ca și acum, citeam mai multe ziare și reviste, observam că în textele din presă apar tot felul de termeni pe care nu totdeauna îi înțelegeam bine, dar pe care oricât îi căutam în dicționarele limbii române din acel moment, nu-i găseam consemnați. În plus, figurau acolo și cuvinte de mult intrate în bagajul lexical al oricărui român, dar cu semnificații noi, apoi expresii recente, de asemenea, neînregistrate nici măcar în DN, apărut atunci de curând, în anul 1961. Și atunci am pus la treabă creionul (de fapt, pe vremea aceea începuseră să fie „la mod” bicurile care înlocuiau pixurile) și o foaie de hârtie pe care notam tot ceea ce mi se pare a reprezenta o noutate în lexicul limbii noastre. Apoi, evident, verificam dacă termenul X, sintagma Y, sensul Z sau alte „inovații” lexicale erau consemnate sau nu în dicționarele noastre, reînviind numai pe cele neintroduse în ele. La început nu mă gândisem la elaborarea unui dicționar ci, pur și simplu, la înregistrarea și la explicarea noutăților din lexicul curent, ceea ce am făcut publicând în revistele de lingvistică din țara noastră, dar și în revistele de romanistică din străinătate, rezultatele, desigur, parțiale ale investigațiilor făcute¹. Cu timpul – care înseamnă ani de zile – fiiele se înmulțeau vertiginos și atunci m-am gândit la cuprinderea într-un dicționar a termenilor receni din limba română (DCR). Acest gând mi-a fost îndeplinit, în 1975, de dispariția în incendiul despre care am relatat mai sus a *Dicționarului limbii române din secolul XVI-lea*. Norocul a fost, dacă pot spune așa, că la DCR eram perfect independent: nu depindeam de nimeni și de nimic, lucram singur, atât cât îmi permitea timpul dedicat, în cea mai mare parte, orelor de cursuri de seminar la Facultatea de Litere, unde predam din 1949. Se poate afirma că dispariția DLR-ului

¹ O parte din rezultatele investigațiilor noastre sunt publicate în diferite articole, din care amintim: „Cuvinte și sensuri noi în presa actuală”, apărut în *Limba română*, nr. 2, 1962, p. 131-140 sau un altul, tot în *Limba română*, nr. 4, 1962, p. 387-400; la acestea adăugăm „Tendințele formării cuvintelor”, articol apărut în *Limba și literatură*, X, 1965, p. 18-24, „Sur quelques termes récemment composés en roumain”, publicat în *Beiträge zur Romanischen Philologie*, VIII, Heft 1, Berlin, p. 166-169, „Tendances dans la formation des mots dans le roumain littéraire actuel”, apărut în *Actes du X-e Congrès de linguistique*, 1970, p. 589-595 etc.

XVI, atât de dureros resimțit nu numai de mine, ci și de alte persoane care și-au dat seama că s-a pierdut pentru posibilitățile de a cerceta limba română veche, într-un fel, m-a îndârjit, iar oportunitatea de a mă apuca de sistematizarea sub forma unui dicționar a cuvintelor noi extrase din presă, mi-a dat un nou el. Chiar dacă nu a alinat pierderea acută suferită, cel puțin în a îndreptat materialul de care dispuneam într-o nouă direcție. La acest început m-a ajutat experiența acumulată de la munca de redactare a celor trei lucrări cu caracter lexicografic amintite mai sus, la care trebuie adăugate „lecțiile” luate din paginile a numeroase dicționare de diferite tipuri pe care le-am cunoscut și apreciat în timp, nu de puține ori, le-am consacrat recenzii critice¹

Dacă materialul lexical recent începusem să-l adun din 1961, prima ediție a *Dicționarului de cuvinte recente* a apărut în 1983; în 1997 a văzut lumina tiparului ediția a doua, iar ediția a treia îi va urma foarte curând, în 2012. Ideea de bază a acestui dicționar a fost să surprindă noutățile survenite în limba actuală, deci să conțină limba „vie” a epocii; de aceea, înainte de a urmări care au fost inovațiile prezente în *Dicționarul de cuvinte recente*, trebuie precizat de ce nu am folosit, chiar în titulatură, termenul *neologism*. Încă de la început am evitat acest termen în mod deliberat, datorită ambiguității utilizării sale în dicționarele denumite „de neologisme” unde sunt consemnate drept „cuvinte noi”, lexeme deja intrate în patrimoniul limbii române. Astfel, pentru a discuta concret, putem lua exemplul ediției a IX-a, din 2007, a *Marelui Dicționar de neologisme* (MDN) de Florin Marcu, ediție „revizuită, augmentată și actualizată”. Aici ne întâmpină termeni precum *cataract*, *categorie*, *eveniment*, *evoca*, *livret*, *ordona seminar*, *acal*, *transfuzie*, *uzin* și numeroase alte asemenea cuvinte de mult timp trunse în conștiința și în vocabularul publicului larg, așa încât prezența lor în MDN nu face altceva decât „augmentează” inutil volumul dicționarului, demonstrând totodată care este „concepția” autorului amintit referitoare la „noutatea” cuvintelor... De fapt se merge, cronologic, și mai în urmă în acest MDN unde figurează (ca „noutăți”) și termeni, luați la întâmplare de noi din MDN precum *macaroan* sau *materie*, prezenți în limba română, conform DÎLR, primul din anul 1703, iar al doilea, și mai vechi, din anul 1651! Comentariile sunt, credem, de prisos! În schimb, paginile MDN-ului nu au fost „actualizate” cu termeni realmente noi și care ar trebui explicați cum ar fi *contraparte*, *fatwa*, *hazar*, *hyppiot*, *kukta*, *kuna*, *spa* (cei mai mulți dintre ei sunt consemnați în DCR 2, deci înainte de anul 1997, și nu se înleagă de ce măcar acestea nu au fost luați în considerare în MDN) și nici nu cuprind unele semnificații apărute mai recent, de exemplu la *vocal*, *stand by*, *plasmă*, *pilulă* etc.

DCR a fost alcătuit pentru a răspunde extraordinarei înnoiri lexicale actuale care, în marea majoritate a cazurilor, răspunde realității și ideilor epocii noastre, etapă istorică marcată de o largă răspândire a noilor cucuritură științifice și tehnice în domenii cum sunt informatica, medicina, comunicațiile etc. Pe plan lingvistic toate acestea se traduc, pe de o parte, prin creșterea forței interne de creație a limbii române și, pe de altă, printr-o largă serie de

¹ Printre acestea, menționez următoarele lucrări: A. Dauzat, J. Dubois, H. Mitterrand, *Nouveau dictionnaire étymologique et historique*, Paris, 1964, *Slownik staropolski*, SCL X 1, 1959; V. Breban et alii, *Dicționar de expresii și locuțiuni românești*, București, 1969; Gh. Bulgar (redactor), *Dicționar de sinonime*, București, 1972; Jorio Otaka, *Dicționar româno-japonez*, 1973 (reeditare) *Matériaux pour l'histoire du vocabulaire français. Datations et documents lexicographiques*, Paris, 1974; *Dictionnaire de la presse écrite et audiovisuelle*, Paris, 1981, Alf Lombard; C. Gîdei, *Dictionnaire morphologique de la langue roumaine*, Lund, 1981; M. Seche, Luiza Seche, *Dicționar de sinonime*, București, 1982; *Dicționar de termeni și ale limbii*, (lucrat de un colectiv al catedrei de limba română a Facultății de Litere din Universitatea București) București, 1997, ed. a II-a; Matilda Caragiu Marianu, *Dicționar aromân (macedo-vlah)*, București, 1997.

împrumuturi. Din motive practice, colectând singur fiiele lexicale pentru DCR, am hotărât să mă axeze exclusiv pe informațiile noi din presă. De în câmpul lexicului cercetat s-a redus, este știut că presa este extrem de importantă din punct de vedere lingvistic, fiind foarte receptivă la noutăți; presa este, a adă, unul dintre primele canale care, prin intermediul cuvântului scris, răspândește astfel în rândul maselor informațiile din domenii diferite. Tot în acest fel, presa are calitatea de a influența limba vie actuală (Graur 1968: 285)¹. Realitatea aceasta este foarte adevărată pentru faza inițială, a DCR-ului de acum 50 de ani, când am început lucrul la acest dicționar, dar odată cu trecerea timpului, în special în ultimii ani, multe ziare și reviste au pierdut suportul de hârtie, apărând on-line.

Care sunt informațiile care au justificat începerea lucrului la acest dicționar, evident în afară de cel principal, acela de a furniza elemente lexicale de curând introduse în limba română :

- 1) Este primul dicționar datat al lexemelor de curând introduse în limba română ;
- 2) Este primul dicționar bazat în mod preponderent pe unul dintre stilurile cu cea mai largă circulație, stilul presei ;
- 3) Este primul dicționar care reflectă vitalitatea și dinamica vocabularului românesc într-o perioadă de timp determinat ;
- 4) DCR-ul scoate în evidență accentuarea caracterului internațional al dezvoltării vocabularului actual al limbii române.

Am conceput acest dicționar nu numai din considerente practice, ci și cu un scop științific-documentar, și anume acela de a fi utilizat ca un instrument de lucru de către specialiști și/sau ca o sursă de material lexical pentru dicționarele limbii române. Un dicționar de neologisme, precum acesta, este totdeauna un bun seismograf pentru a înregistra „mișcările” limbii la un anumit moment dat al istoriei sale lexicale.

În redactarea fiecărui cuvânt-titlu am introdus o noutate și anume, în măsura posibilului, am trimis, în partea finală a articolelor, la o serie de lucrări anterioare în care s-au discutat sau menționat unii dintre termenii respectivi. De asemenea, în sprijinul etimologiei propuse de noi, am înregistrat – în cazul lexemelor împrumutate – în care anume dintre dicționarele unor limbi străine sunt consemnate iar, dacă am întâlnit astfel de informații, de când este datat termenul străin respectiv.

În prefața primei ediții am enunțat unele principii cunoscute reamintite imediat mai sus, pe care m-am străduit să le respect. Dintre acestea, cel mai important mi s-a părut a da măcar o indicație asupra „vârstei” cuvântului în limba română. Astfel, prin data apariției în DCR a primului citat prin care este ilustrat un anumit termen, echivalează cu furnizarea întâiei atestări a acestuia în limba română. Evident că cercetări ulterioare aprofundate vor putea retrodata unii termeni, dar cineva trebuia să înceapă de undeva. În acest fel putem afirma că DCR a devenit, așa cum am preconizat încă de la inițierea acestui instrument de lucru, primul dicționar datat al cuvintelor noi apărute în limba română începând cu deceniul al șaselea din secolul al XX-lea. Cum, însă, așa cum am subliniat de numeroase ori, în scris sau oral, cercetările asupra „datei de naștere” a cuvintelor sunt aleatorii, avem conștiința că tot ce am întreprins este sub semnul schimbărilor și oricând ne putem gândi la apariția unei predații care poate schimba „eșichierul” prezent în DCR. Astfel, nu de puține ori unele cuvinte din prima ediție din DCR au fost predate, de exemplu cu doi ani (*star-sistem, tupal*), cu apte ani (*problematiza, științific, telescaun* etc. (DCR 1997: 7). Dar, în raport cu „data nașterii” unui cuvânt, este mult mai dificil să-i stabiliți data morții, adică a dispariției unui termen din limbă. În fond, se știe că pentru o serie

¹ Vezi, de asemenea, Iorgu Iordan, în *Limba română*, nr. 3, 1968, p. 202.

no iuni de prim necesitate româna nu a meninut un cuvânt originar din latină ci l-a „pierdut” în detrimentul altuia, cu alte origini, în primul rând de sursă slavă. De altfel, cuvintele de bază ale unei limbi, în care în principiu, nici nu ar trebui să dispar, ele fiind acel pivot fundamental care, alături de gramatică, „menține” o anumită limbă. Și totuși! Unele se învechesc, și se pierd din vigoare și, din motive diverse, sunt înlocuite cu altele sau cad la rangul de „regionalisme”, prin restrângerea ariei de folosire, sau chiar de „arhaisme” și mai apoi, rareori, ca peete de culoare la un moment dat, în special prin intermediul scrierilor literare. Considerăm că, pentru a afla ce un termen este (într-o „viu”, ar trebui să fie consemnat cel puțin în o dată la 10 ani. Astfel, ne-am propus ca în DCR să scriem înregistrăm aceste cuvinte în care o dată în decursul a 10 ani. În acest fel putem observa ce – ceea ce este înșelător de rar, un neologism de curând introdus în limbă, chiar des utilizat la un moment dat, deodată începe să fie din ce în ce mai puțin folosit, putând chiar dispărea. Un exemplu din domeniul telefoniei îl constituie *pagerul*, des folosit după anul revoluției din 1989, când în țara noastră era dificil să se instaleze un telefon și mai ales tinerii se foloseau de pagere. Foarte repede însă, către sfârșitul anilor 90, a „nerv lit” și în țara noastră *mobilul*, a cărui uluitoare răspândire echivalat realmente cu moartea pagerului. Aceasta nu înseamnă că termenul nu poate fi utilizat câteodată, de exemplu într-o carte sau într-un film străin sau românesc dacă trama lor se desfășoară în anii utilizării pagerului sau când se face un istoric al obiectelor telefonice. Un alt exemplu: termenul *scriptor* a desemnat și în limba română, pentru scurtă vreme, un anumit dispozitiv care prezenta textul ce urma să fie pronunțat de o persoană, la început, de exemplu, la emisiunile detiri date pe diferite canale de televiziune. Din 1952 însuși doi americani, Robert Kahn și Hubert J. Schlafly Jr. au avut mare succes cu aparatul numit *prompter*, denumire care, apoi, s-a păstrat menținută și la noi. O dovadă a utilizării pe scară largă a acestuia este că, din 2005 în nomenclatorul meseriilor din România a apărut sintagma *operator prompter* pentru cel care îl mănănuiește (Ciolan 2011: V). Termenul *prompteur* este înregistrat din 1975 în franceză unde, însă, recomandarea oficială este *télésouffleur* (PR), rămas însă „fără suflare” față de noul termen de origine americană. Este curios că oricând un obiect perfect ionat alung obiectul în uz mai înainte și aceasta se face și prin eliminarea cuvântului care-l numea. Să ne gândim cât de repede merge tehnologia astăzi și cum o serie întreagă de obiecte devin repede „de ieri” în detrimentul celor „de azi”... Mult mai rar apare și fenomenul invers, al „resuscitării” unor termeni din trecutul îndepărtat. Astfel, sub ochii noștri „înflorite” vocabula *beizadea* (Zafiu 2011) cuvânt de sursă turcească, odată cu fenomenul social – nedorit! – al aroganței afiate de copiii „de bani gata” – cum li se spunea altădată – care își permit, cu nerubănitare și cu cinism, să calce (de obicei fiind la volan!) orice lege așezată în a bunului simț. Desigur, în toate epocile au existat (și vor exista) copii nescurși în familiile avute sau foarte avute, dar educația lor, altădată – în care la unii, în principiu – era alta. Să mi se permit să dau exemplul clasei de la liceul pe care l-am urmat (Școala Centrală de Fete) în care existau eleve din toate straturile sociale – de la fete de miniștri până la fete ai căror tați erau muncitori sau și câștigau existența cu cobiliții – dar nimeni nu diferențiază elevele decât după meritul școlar... În plus, toate elevele din clasa noastră am fost inițiate, la școală, într-o meserie, legătoria de cărți, iar unele dintre colegile noastre – una fiica guvernatorului Băncii Naționale, alta a unui important profesor universitar de la Facultatea de Drept, alta a celui mai mare constructor din acea vreme – mergeau dimineața, înainte de ora 8, la școală de croitorie, pentru a se pregăti și în această direcție – ceea ce, în vremurile de restrițe care au urmat, le-a ajutat mult! Altădată, altădată educație!

Jumătatea de secol trecut luată în considerare în DCR, plus primul deceniu din acest secol, se poate divide în două perioade: 1961-1990 și 1990-2011. Se vede că este vorba de două segmente de timp inegale, situație determinată de starea politico-socială a țării, radical schimbată după Revoluția din decembrie 1989. Aceasta a descoperit atât nebună energie iar, din punctul de vedere al lexicului, a adus transformări însemnate. Dacă prima ediție cuprinde

numai termenii noi excerptați în perioada totalitarismului între anii 1961-1980, a doua ediție oglindește atât lexicul din ultima perioadă ce a existat – anii 1980-1989 –, cât și din primii ani de după revoluție – anii 1990-1996 – iar în ediția a treia s-au adăugat termenii noi din limbajul din anii democratizării noastre între 1997-2011. Astfel, dacă ne referim la neologismele vehiculate în ultima vreme, oricine poate remarca o serie de mutații, de exemplu o masivă avalanșă a cuvintelor de sursă anglo-americană, în special în denumiri terminologice de tip tehnic, mai ales, în specialitate în care progresele au fost, în ultima vreme, imense, de pildă cele ale informaticii, ale medicinei și ale biologiei, ale comunicării, ale aerodinamicii etc. Credem că exemplificările ar fi superflue, atât de îndrăgite sunt deja aceste limbaje – bine reprezentate în paginile ediției de față – astăzi în limba română. Alte „influențe” asupra limbii române s-au întărit în această perioadă, de exemplu elementele lexicale de sorginte italiană și spaniolă, devenite ridicate în special în aria gastronomiei. În fine, limbile exotice își fac simțită prezența activ în româna actuală mai ales, de exemplu, în zona sportului sau a alimentației. Trecând la formările noi frecvente în română, observăm că unii și-au lărgit considerabil sfera utilizării, de exemplu *bio-* sau *tele-* iar alții, pur și simplu au „răsunat” și în limba română, de exemplu mai recente prefixoide *eco-*, *nano-* sau sufixoidul *-ima* și chiar au început să se dezvolte cu forță, de exemplu *euro-* (și nu numai într-o singură postură semantică!). În ultima vreme, în limbajul informaticii din America pare a se profila o altă tendință, mai demult înregistrată, și anume folosirea propriilor finale a unui cuvânt ca „reprezentant” al întregului termen în, de exemplu, *rents* pentru *parents*, *bot* pentru *robot* etc. Cine ne-ar putea spune că mâine – un „mâine” mai apropiat sau mai departe – nu se va implanta și la noi acest nou procedeu? Oricum, ar trebui urmărit și acest filon.

Privite retrospectiv, dacă în cele de mai sus am subliniat unele elemente comune între cele două dicționare supuse discuției nescute paralel, în urmă cu 50 de ani, cu privire la începuturi, conținuturi, scopuri și, din punct de vedere, pentru primul dintre ele, finaluri absolut diferite, de data aceasta voi insista asupra diverselor deosebiri dintre ele:

1) ele reprezintă cele două perioade extreme ale limbii române; pe de o parte, DLRV XVI, era destinat să cuprindă atât cât era posibil atunci când l-am conceput, toate scrierile românești, manuscrise ori tipărituri, din secolul al XVI-lea, de la începutul cunoscut al primelor scrieri, și, pe de altă parte, DCR urma să conțin ultima fază a istoriei lexicului românesc, mai exact – partea a doua a secolului al XX-lea, din anul 1960 și primii 11 ani ai secolului al XXI-lea.

2) DCR nu a fost, de la bun început, destinat a fi un dicționar, în timp ce DLRV XVI, a fost conceput ca o operă lexicografică din primul moment. Pentru acesta din urmă am elaborat din capul locului principiile, normele de lucru și o machetă ilustrativă și am stabilit un colectiv de lucru, în timp ce materialul lexical excerptat pentru limba actuală, pentru DCR, era gândit, inițial, în vederea unor articole referitoare la „inovațiile” vocabularului actual ca și la tendințele lexicului din această perioadă. De-abia ceva mai târziu am constatat că marea cantitate a materialului excerptat din presă „cere” elaborarea unui dicționar și atunci am purces la stabilirea unor norme în „primirea” numai a anumitor termeni în dicționar, schema cuvintelor, stabilirea unei „bibliografii” etc.

3) DLR XVI a fost lucrat de un colectiv de 14 persoane, toate calificate în munca cu manuscrisele și cu textele vechi românești, selectate dintre colegii de la catedra de limba română de la Facultatea de Litere și de la Colectivul de texte vechi al Institutului de Lingvistică, condus în acel timp, de profesorul Jacques Byck, cu care am avut multe discuții rodnice în jurul necesității acestui tip de dicționar. DLR XVI a fost elaborat timp de 140 de ani, dacă avem în vedere colectivul de 14 specialiști care, timp de 10 ani, au excerptat toate

fi ele necesare, au clasat alfabetic cuvintele-titlu rezultate, le-au preg tit pentru faza final a tiparului. În schimb, DCR a fost lucrat de mine singur pân acum, timp de 50 de ani.

4) În fine, lexicul pe care s-au bazat cele dou lucr ri a fost altul, nu numai din perspectiv temporal , ci i din punctul de vedere al materialului propriu-zis: în DLRV XVI acesta era constituit din vocabularul manuscriselor i al tip rurilor c rilor cu con inut predominant religios, în timp ce în DCR este întrunit lexicul întâlnit în paginile presei, evident inexistent în sec. al XVI-lea.

Experien a de via prezentat mai sus se refer , în mod special, la examinarea epocii celei mai vechi a limbii române apar inând sec. al XVI-lea (inclus în DLR XVI) i la cercetarea fazei actuale a lexicului românesc (prezent în DCR). În privin a DCR, conceput i elaborat de mine în urm cu o jum tate de secol, cred c este pe cale de rezolvare continuitatea sa, prin stabilirea unui mic colectiv cu apeten pentru urm rirea, mai departe, a profilului lexicului românesc. Nu la fel de bun este îns , în momentul actual, situa ia *Dic ionarului sec. al XVI-lea* c zut prad fl c rilor în 1975. Sper m ca, totu i – într-un viitor pe care îl dorim cât mai apropiat – s se g seasc un grup de lingvi ti care s în eleag importan a existen ei unui astfel de instrument de lucru consacrat perioadei de început, în scris, a limbii noastre. i, în consecin , ace tia s - i asume, în m sura în care-l consider viabil, vechiul proiect, evident actualizându-l. În acest fel se vor aduce servicii nu numai sond rii aprofundate a românei din sec. al XVI-lea, ci i speciali tilor în romanistic : ace tia vor putea beneficia de un termen de compara ie între limbile romanice a c rui lips ast zi este acut sim it .

Nu este mai pu în important de re inut c de materialul lexical furnizat de ambele dic ionare se va bucura, sper m, în special, viitorul *Dic ionar-tezaur al limbii române*.

SIGLE

DA = *Dic ionarul limbii române*. Sub conducerea lui Sextil Pu cari. Tomul I. Partea I: A–B. Bucure ti, Libr riile Socec & Comp. i Sfetea, 1913.

DCR = Dimitrescu, Florica, *Dic ionar de cuvinte recente*, Bucure ti, ed. I 1982, ed. a II-a 1997, Bucure ti, Logos.

DELR = *Dic ionarul etimologic al limbii române*, Bucure ti, Editura Academiei Române, 2011.

DÎLR = *Dic ionarul împrumuturilor latino-romanice în limba român veche (1421-1760)*, Gheorghe Chivu, Emanuela Buz , Alexandra Roman Moraru (coord.), Bucure ti, 1992, Editura tiin ific .

DLR = *Dic ionarul limbii române*. Serie nou . Tomul VI. Litera M: 1965–1968. Redactori responsabili: acad. Iorgu Iordan, acad. Alexandru Graur i acad. Ion Coteanu. Din anul 2000, redactori responsabili: acad. Marius Sala i acad. Gheorghe Mih il . Bucure ti, Editura Academiei.

DLR XVI = *Dic ionarul limbii române din sec. al XVI-lea* [manuscris pierit într-un incendiu în 1975].

DN = Maneca, Constant, Florin Marcu, *Dic ionar de neologisme*, ed. I, 1961, ed. a II-a, 1978, Bucure ti, Editura Academiei Republicii Socialiste România.

MDN = Florin Marcu, 2007, *Marele dic ionar de neologisme*, ed. a IX-a, Bucure ti, Saeculum.

TRDW 3 = H. Tiktin, *Rumänisch-Deutsches Wörterbuch*, 3, Auflage. Paul Miron und Elsa Luder, I 2000, II 2003, III 2005, Cluj-Napoca.

BIBLIOGRAFIE

Ciolan, Alexandru, 2011, „Prompt cu ochii pe prompter”, *Ziarul de duminic* , Bucure ti, nr. 13, p. V.

Dimitrescu, Florica, 1973, „Dic ionarul limbii române din secolul al XVI-lea” în Florica Dimitrescu, *Contribu ii la istoria limbii române vechi*, Bucure ti, Editura Didactic i Pedagogic , p. 17-25.

Dimitrescu, Florica, 1983, „Importan a Dic ionarului limbii române din sec. al XVI-lea”, *Analele Congresului de lingvistic i filologie romanic* , Aix-en-Provence, 95-98.

Dimitrescu, Florica, 1962, „Cuvinte i sensuri noi în presa actual ”, *Limba român* , nr. 2, p. 131-140.

- Dimitrescu, Florica, (ed.), 1963, *Tetraevanghelul lui Coresi, Braov 1560-1561, comparat cu Evangheliarul lui Radu de la M nice ti*, Bucure ti, Editura Academiei Republicii Populare Române.
- Dimitrescu, Florica, 1965, „Tendin e ale form rii cuvintelor”, *Limb i literatur*, X, p. 18-24.
- Dimitrescu, Florica, 1970, „Tendences dans la formation des mots dans le roumain littéraire actuel”, în *Actes du X-e Congrès de linguistique*, 1970, p. 589-595.
- Graur, Al., 1968, *Tendin ele actuale ale limbii române*, Bucure ti, Editura tiin ific .
- Toma, Stela, 2009, *În lumea vechilor slove*, Bucure ti, Semne.
- Zafiu, Rodica, 2011, „Beizadea”, *România literar*, nr. 31.

DE L'HISTOIRE DE QUELQUES OUVRAGES LEXICOGRAPHIQUES. APRÈS 50 ANS

(Résumé)

L'article examine quelques ouvrages à caractère lexicographique que l'auteur a conçu et élaboré dans les derniers 50 ans d'activité. Il s'agit de l'*Index du Tétraevangeliaire de Coresi* (1560-61), d'un *Index lexical parallèle* des principaux neuf textes du XVI-ème siècle, du *Dictionnaire de la langue roumaine du XVI-ème siècle* (DLR XVI) et du *Dictionnaire des mots récents* (DCR). L'auteur parcourt l'histoire de chaque ouvrage en insistant sur ses innovations, ses problèmes particuliers etc. Il s'attarde sur les deux derniers dictionnaires en insistant sur le *Dictionnaire de la langue roumaine du XVI siècle* qui, au moment d'être présenté à la maison d'édition, a été victime d'un incendie dévastateur. À cause de sa contribution significative à la connaissance de l'ancien roumain de celui-ci, l'auteur fait un appel aux jeunes linguistes de le réaliser, en actualisant le vieux projet. Le DCR et le DLR XVI (une fois réélabéré) vont fournir un riche matériel lexical inédit pour un futur *Dictionnaire trésor de la langue roumaine*.